

CƏNUBİ AZƏRBAYCAN MİLLİ AZADLIQ HƏRƏKATININ TƏRƏNNÜMÜNDƏ SÖHRAB TAHİRİN ROLU

(Əvvəli 22 fevral 2024-cü il tarixli sayımızda)

Əvvəli və axırı od olan Azəri oğlu yarasından qan süzlən bir torpağın adını daşıyır. Vətənidə Koroglunun qılıncının parıltısı, Füzulinin, Xətayının şirin sözü, qollarında Babəkin, məzdəkilərin gücü var. Gah məğlub olmuş, gah qalib gəlmiş azadlıq ocağının övlədidir. Onu vətənidən qovsalar da, bilir ki, inqilab yaşayacaq. Təbriz və Tehran daima sabahkı qələbəsiylə bugünkü məğlubiyyətini hədələyib.

Qovun məni bu vətəndən,
Zindanlar da ala bilməz
İnqilabı, gücü məndən!
Sürülsəm də aparıram
İnqilabı özümle mən!

"Pişəverinin heykəli qarşısında" dayanaraq düşüncələrə dalan Söhrab Tahir fars ilə azərini qardaş adlandıran, hökumət rəhbərlərinə, xarici imperialistlərə lənət yağdıran inqilab rəhbərinin şəninə xoş sözlər deyir. Şair daş kürsüyə çıxaraq Xiyabanın yarımqıq qalmış nitqini tamamlayan, bütün İran xalqlarının azadlığı üçün vətəni Azərbaycanı sən-gərə çevirən, yazıçılıqla bərabər siyasi lider kimi də formalaşan, hamı üçün ümid yeri olan bir firqə yaradan S.C.Pişəverini Təbrizdə şaxan bir ildırım adlandırır. Soyuyaraq qranit heykələ çevrilmiş bu ildırım ardınca böyük bir nəslə aparır. Ancaq Söhrab Tahir Pişəverinin bir ildə çox illərinin yorğununa çevrilmiş ayaqlarının hazırlanmamasına təəssüflənir. Bir ildə çox illəri yürümüş bu ayaqlar qızıldan tökülüb heykələ çevrilməyə layiqdir. Pişəverinin şanlı duruşu şairin diqqətini çəkir. O əmindir ki, qəbr üstə gələnlər onun keçmişinə baş öyir. Günəşə tay olan bir firqənin qurucusu xalqın yerdəki günəşidir. Şairi düşüncələrdən tarixin yaddaşı oyadır. "Tarix qalır" şeirində küçələrdə, xiyabanlarda polislə vuruşduğu zamanı xatırlayır. Əli və gözü qanlı iblislə vuruşduqdan sonra "ayaqda qalmaq" hər kəsə nəsih olmur. Şair yaralı pələng kimi qisas almaq istəyir. Zindanlarda, sürgünlərdə damğalanmış, öz qanında üzdürülən igidləri xatırlayır. Qollarındakı zəncirlər göz yaşından, qandan paslanmış. Şair sabahkı ailələrin bu günü unudub xoş həyat yaşaması arzusunadadır. Şair gələcəyə inanır və ona doğru gedir. Ancaq qan yaddaşı unudulmur, tarixlərdə qalır.

Mən gedirəm irəliyə!
Sifətimə günəş doğur,
Ulduz-ulduz işıq salır!
Arxamda, sinəsinə
Qan çilənmiş, od ələnmiş
Tarix qalır!
Tarix qalır!

Şairin xalqının qanını soranların şəklini belə görməyə gücü yoxdur. Bu həyat və vicdan oğruları haqları olmayan torpağa məskən salıblar. Xalqımızı kiçik hesab edənlər düşünməlidirlər ki, bizim tariximiz onlardan böyükdür. Fədailərimizin şanı, vüqarı dünya ilə birdir. Düşmən güc ölçür, özünə tərəfdaş tapır, vicdanı, şərəf ölçsə, uduzacağını bilir. Cənubluların yaşadığı torpaq dədədən, babadan, ta Zərdüştə qalma torpaqdır. Babəklər doğan bu torpağın ölüm zonasına çevrilməsi şairi dəhşətə gətirir. Şair inanır ki, torpaqdan güc alan övlədlərimiz torpağa yenidən güc verəcəkdir. Şair özünü vətəni Təbrizə min yol qurban verir. Onun vətəni ən qədim və nadir inci kimi qorunmalıdır. Xilqəti hiylədən torpağın hiddətini sezmir. Bütün ölkəni talayan bu namərd hər şeyi xanın xəzinəsinə aparıb, əgər istəyirsə, vətənimizi bu xəzinənin içərisində tapar. Azərbaycan torpaqlarını gözdikcə ayaq yerlərində qan izi qalır. "Təbrizin son hökmü" düşməndən qisas almaqdır. Yurdumuzu talan edib qazancından xanım-larının barmaqlarını daş-qaşla dolduran, sərvətimizi ciblərinə axıdan, elin dövlətinə sahib çıxan, şairi yuxusuz qoyan düşmən gələcəyindən bixəbərdir. Gəzdirdi bu ildə öldürülmüş fədai balaları, Niknamın

oğlu, igid Firudin doğma anası və s. yaşayır, öc almaq üstündə köklənir. İşsiz qoca fəhlə də, qış ruzisini məcburən öz əlləriylə satan kəndli də, ürəyi düyün-düyün olan məktəbli də qisasa hazırlaşır. Yarası alovlu, qanlı torpağın üstündə gəzməkdən qorxmalıdır düşmən. Təbrizə ayaq basmamalıdır. Vətən düşmən ayağı dayəndə inləyir. Bu cənablar torpağı yenə ölçməyə gəliblər. Görəsən indi kimə satacaqlar? Təbrizin onların böyüklərinə son sözü var:

Mənə öyüt vermə, gözümdən itil!
Təbrizin son hökmü hələ sondadır.
Qayıt, sən ağana bir xəbər yetir,
"Təbriz yeni üsyan qarşısındadır!"

Söhrab Tahirin bütün həyatı vətənin azadlığı uğrunda mübarizəyə həsr olunub. 1972-ci ildə nəşr olunmuş "Burdan bir atlı keçdi" kitabının müqəddiməsində oxuyuruq: "Şairin yaradıcılığında ... Şərqi xalqlarının milli-azadlıq hərəkatı, işıqlı gələcək uğrunda ardıcıl mübarizəsi əsas yer tutur" Şair "Cavab versin tarix mənə" şeirində vətənin üç inqilab dövründə aldığı yaraları yada salır, qəzəblənir. Şair arzuların kölgəsində Vətənə uzanan qara əlin biləyindən tutur, at belində tanka, topa sinə gərir, insanlığın ucbatından məhbus olmuşları çağırır. 1946-cı ildə vuruşa bilmədi, çünki mühacir həyatı yaşamağı istədi. Ancaq sonrakı illərdə bunun əvəzini artıqlaması ilə çıxdı. Yaradıcılığını mübarizə meydanına çevirdi. İndi isə tarixdən hesabət istəyir. Azadlıq uğrunda sayısız-hesabsız insan öldürüldü. Bəs qurbanı olduğu azadlığı hani? Xiyabana çıxan şair müştəşarın yaşadığı sarayları, hotelləri görür və düşmənin ağzi qanlı köpüklənən qara qanunlarına nifrət yağdırır. Neftimizə şerik çıxan müştəşarları görəndə şair kirpiyindən dara çəkilir. Onun dilinə qadağa qoyan düşmən dağ basır, şairin dili yanır. Göz görə-görə torpaqlarımızı öz pulumuzla alıb-satır, evimizin, ömrümüzün işığını oğurlayır, camaat çıraq yandırır. Şairin istədiyi tək bu haqların tapdanması deyil. O istəyir ki, qədəmləri torpaq üstə azad olsun, öz dilində danışsın, nəgme oxusun, azadlığı yaşamağa ixtiyarı olsun. Böyük xalqa xırda-xırda hörmətləri layiq bilmir. Şair öz əliylə itirdiyi azadlığı çağırır. Onun xalqına azadlıq heç vaxt bağışlanmayıb, azadlığı vermirlər, layiq olan onu qazanır. Cənublular qarnının çöreyini silaha dəyişir. Şair silahının gülləsini gözələrinin gilesindən doldurub. Dəlik-

dəşik bayrağı başı üstə qaldırıb. Artıq tarixdən "azadlığım hanı" deyə soruşmur. Sadəcə ulu tarixin onun vətəni tanımasını istəyir. Burda ağır bir üzleşmə var. Təbrizin küçələrində sakit addımlayan hər bir kəsin görünüşü daxili aləmi ilə təzad içərisindədir. O insanlar da şair kimi haqq yolunda güllələnməyi gözləyib. Hamı oyanıb, haqqını tanıyır. Onu səsləməyə az qalıb.

Bu yürüşün, bu hücumun Adı bil ki, "sonuncu"dur,
Kim vuruşur, çuşub yanır,
Kim vuruşur, kim yanır
Gələcək də onunkudur!

Şair od paltarlı, od nəgməli, od tarixli vətəninə, onun sadə, amma mübariz insanlarına güvənir. Bəzən də bir nigaranlıq çökür qəlbinə. Günəşin rənginin dəyişikliyinə belə mənə axtarır. Günəş çox saralıb, buludlar da dolub, həm də qaralıb. "Nigaranam" deyən şair düşüncəyə dalır: görəsən bu səhər kim güllələndi? Kim kimdən intiqam alıb? Saxtalı gecədə hansı imkansız çöldə qalıb? Pərişan bir halda səhərin açılmasına şahidlik edir vətənidən nigaran, nisgilli şair. Atası azadlıq mücahidi idi, özü də inqilaba qoşuldu, amma axıra qədər Təbrizdə qalmağa qoymadılar. Günah özündə olmasa belə bütün ömrü boyu bunun əzabını çəkdi. Hələ tələbə olarkən vuruşmağın dadını bilmişdi. Xosrov Ruzbehin şəkli cibindən çıxdığına görə məhkəmə qabağında durmuşdu. Həmin gün həqiqət susurdu, ədalət ittiham olunurdu. Əyriilik düzlükdən intiqam alırdı. Cənubdakı "azad" yaşamaq adlandırılan həyat məhəbsədən ağırdır. İnqilabdan sonrakı illərdə yaşayanlar, mübarizələrini müxtəlif yollarla davam etdirənlər "Sabahın bu günə salamıyam mən" deyir. Şair həmin nəslə azad dövrünün, atadan sonra yaşanan ömrün və döyüşən tarixin davamı hesab edir. Vətən yolunda qurban gədənələr, bir ömür zindan həyatı yaşayanlar əmin olsun ki, vətənə azadlıq gətirəcək igidlər sabahdan bu günə salam göndərir.

Mən elə odam ki,
Yandı, sönmərəm.
Durdum zirvədən bir də enməyəm.
Sabahın bu günə
Salamıyam mən.

SAKİBƏ ƏLƏSGƏROVA
filologiya üzrə fəlsəfə
doktoru, dosent,
əməkdar müəllim
Azərbaycan Dövlət
Pedaqoji Universiteti